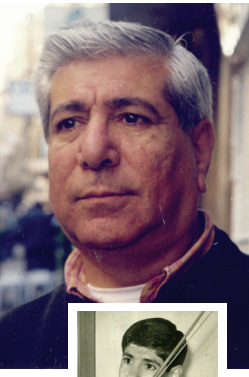

Çocuklukta Okumak, Çocuklara Yazmak

Necati GÜNGÖR*

Doğrusu ya, birçokları gibi küçük yaşta okuma alışkanlığını kazanmam, çocuk merakının belirlediği bir yolda, biraz da rastlantılarla gelişti. Bir yol gösterenimiz yoktu. El yordamıyla denilse yeridir.

İlkokulumuzun kapısı, kentimizin (Malatya'nın) en büyük camisiyle karşı karşıyaydı. Okuldan çıkar çıkmaz Yeni Cami'nin alçak duvarı üzerine dizilmiş kitapların kapak resimlerini baştan sona gözden geçirmeden geçip gitmezdim. Halk edebiyatı, cenk kitapları, dinî kitaplar...

Bu alışkanlık, kentimizin kitapçı vitrinlerini gözden geçirmekle sürdü. Kapak resimlerini, yazar adlarını, kitap adlarını, bellegimin bir köşesine kaydediyordum. Yıllar sonra hemen her gün kapılarının önünden geçeceğim Remzi Kitabevini, İnkılâp Yayınevini, Varlık Yayınlarını ta o, çocukluk çağlarımdan biliyordum.

Sonra babamın dükkânına gider, kiloyla alınmış dergi ve gazeteleri tek tek elden geçirirdim. Karikatür ve mizah dergilerinin sayfaları arasında dolaşırken, oralarda yazıp çizenlerle gün gelip arkadaşlık edeceğimi aklımdan bile geçmezdi... Gazetelerde yayımlanan hikâyeleri, roman tefrikalarını, fıkraları okumak, zamanla günlük gazete okuma tutkusuna dönüşecekti. Okuması yazması pek fazla olmayan merhum babam, dükkânda sıkılmayayım diye arada bir sarı yirmi beş kuruş verir, gidip bir gazete alıp, kendisine haber okumamı isterdi. Asıl amacının beni oyalamak olduğunu sonradan akıl edecektim.

Her hafta, izlediğim çocuk dergisi gelmiş mi diye gazete bayisine gitmek, kendi kendime edindiğim bir alışkanlıktı.

Kitap, dergi almam, okulla sinemaya, tiyatroya gitmem söz konusu olduğunda merhume annemin de her zaman parasal desteğini görürdüm. Kitap alacağım dedim mi, annem için akan sular dururdu! Kendisi hiç okula gitmemişti. Zar zor imza atmayı öğrenmişti. Ancak dili zengindi annemin. Türkçenin söz varlıklarıyla konuşmasını süslerdi; latifeli, ironik, iğneleyici sözleri severdi. İyi bir radyo dinleyicisiydi. Radyo Tiyatrosu'nu kaçırmaz, Bin Bir Gece Masalları'nı, Tarihten Bir Yaprak'ı... annemin yanı sıra bizler de dinlerdik. Abime para verir, eve kitaplar aldırır, onları okutup dinlerdi. Yunus Emre'nin ilahileri, Karacaoğlan'ın şiirleri, Şah İsmail, anımsadığım kitaplardan birkaçı. Dolayısıyla bu kitaplar benim de ilk okuduklarım oldu.

Bunları, evimizin çatı arasında bir sandık içinde bulup okumadan bırakmadığım Çağlayan Yayınları kitapları izleyecekti. Sandıktan çıkan Mayk Hammer'lerin gerçek

* Hikâyecisi.

yazarının Kemal Tahir olduğunu, ancak İstanbul'a gelince öğrenecektim.

Reşat Nuri Güntekin'in *Çalılıkusu* romanıyla tanıştığımda ilkokulun beşinci sınıfındaydım. Okul dağılınca koşu koşu eve gider, kaldığım yerden okumayı sürdürürdüm. Aynı tutkuyla Yaşar Kemal'in *İnce Memed* romanını, Orhan Kemal'in *Murtaza*'sını okuduğumu söyleyebilirim.

Bende yazma duygusu uyandıran kitaplar da bu adlarını saydıklarım oldu. Önceleri Karacaoğlan gibi aşk şiirleri, Yunus Emre gibi ilahiler yazma özentisi, sonradan hikâye çabasına dönüşecekti. (Onlar gibi yazmak kolay görüldüğünden olmalı!)

Çocukluğumuzu besleyen kaynaklardan biri de hiç kuşkusuz söylenceler ve halk masallarıydı. Doğup büyüdüğüm kentte, âdeta söylenceler üzerinde otururduk. O, okuması yazması olmayan anneler, ninelere, her karmaşık durumu bir söylenceyle açıklardı neredeyse. Anadolu'ya gelip yerleşmiş, Bizans'la cenk etmiş erenlerin, ulu kişilerin, gazilerin, şühedanın, yatırları yüzyıllarca koruna geldiği gibi, onlarla ilgili anlatılabilen söylenceler de dillerden düşmezdi. Dili zengin, anlatımı renkli hatun kişilerin ağzının içine bakardık ki böyle masallar, hikâyeler, söylenceler anlatsın.

Anlatırları da... Büyük küçük herkes inanarak, can kulağıyla dinlerdi. Masalların olağanüstü olayları, kimseye olmaz işler gibi görünmezdi.

Hikâye yazarken masalsılığı seviyor olmam belki biraz da bu nedendir. Aynı tadı Yaşar Kemal'in kimi kitaplarını okurken de aldığımı söylemeliyim.

Hikâye kişilerin arasında çocuklar önemli bir yer tutar, evet. Özellikle çocuklar okusun diye yazmadım ama... Belki ince çocuk dünyasını anlatmak yetişkinler dünyasını anlatmaktan daha kolay gelmiştir bana, bilemiyorum. Hikâye kahramanlarım arasında çocukların özel bir yeri olduğunu ilk saptayan, yazar ve tiyatrocusu arkadaşım Sadık Aslankara'dır. Gerçi daha önce de Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanı Adnan Binyazar'dan, çocuklar için kitap yazmamı öneren bir mektup almıştım. Yıl, 1979. Adnan Binyazar da hikâyelerimde çocukları anlatmaya yatkın bir yan bulunduğunu görmüş olmalı... Ne yazık ki bu öneriyi değerlendiremedim.

Hikâyeci dostum Necati Tosuner, "Derinlik Yayınevi"ni kurduğunda, yine çocuklar için bir kitap istemiş; ancak onun bu önerisi üzerine yazdığım "Sevgi Ekmektir"i kendi edebiyat anlayışına uygun bulmadığından, yayımlayamayacağını söylemişti. Ertesi yıl o hikâyenin adıyla yayımladığım kitap, Türk Dil Kurumu Ödülüne değer görüldü. Kitabımı yayımlamadı ama, bana bir ödül kazandırdı Tosuner.

Bu arada kimi çocuk dergilerinde, kahramanı çocuk olan hikâyeler yazmayı sürdürdüm. Örneğin Ülkü Tamer'in yönettiği *Milliyet Çocuk* dergisinde. Ama bu hikâyeleri özellikle çocuk okurları hedef alarak yazmamıştım; şimdi de öyle yapmıyorum.

Kahramanı çocuk olan hikâyeleri yetişkinler de yadırgamadan okuyor.

Çocukları hedef alarak yazan arkadaşlarımda şöyle bir tutum görüyorum: Çocuğa

yönelik yazdıklarında, basite indirgeme çabası var! Bunun nedeni, çocuğu çocuk yerine koymaları... Yalın kat, sade suya tirit düzeyinde yazılırsa çocuk daha iyi anlar sanıyorlar. Oysa yalın kat metinler edebî bir tat taşıyor. Hatta yarına kalma şansları da yok kanımca.

Yukarıda, çocukluk çağında okuduğum kitapları özellikle saydım. Bu kitaplar, yetişkinlerin okuduğu kitaplar çünkü. Bizler nasıl, bundan altmış, yetmiş yıl önce, bir taşra kentinde, imzasını güçlkle atabilen ana babaların çocukları olarak, yetişkinlerle aynı kitapları okuyor ve anlıyordusak, bu zamanın çocukları hayli hayli anlar diye düşünüyorum. Televizyon karşısına geçip anne babasıyla aynı filmleri izleyen çocuklar, onların okuduğu kitapları neden okuyup anlamasın?

Bu konudaki en tipik örnek, Exupery'nin *Küçük Pren*s adlı yapıtı. Yediden yetmişe herkes tat alarak okuyor. Çocuklara özellikle önerilmektedir. Sonra Dickens'ın, London'ın kimi romanları... İsterseniz, Jules Verne'i katabilirsiniz bunlara. Bu noktada yerli yazarlardan da örnek bulmak güç değil. Çocuklara edebiyat denildiğinde ben bunları anlıyorum.

Zamanımızın bir sorunu da, gelişen teknolojinin çocukları tutsak etmesi... Televizyon, bilgisayar, İnternet, cep telefonu, tablet... Doğru ama, bunlar yalnızca çocukları hedef almış değil; yetişkinler de teknoloji pazarının hedef kitlesi içinde. Bu bir. İkincisi, benim, cami duvarı üzerine açılmış kitap sergisi izlediğim dönemlerde de öyle her çocukta kitaplara karşı fazla bir tutku yoktu. O yıllarda da en çok okunan kitaplar, Amerikan kahramanlarının çizgi romanlarıydı. Tom Miks, Texas, Pekos Bill vb. O kitaplara takılıp kalanlar, okur olarak daha ilerisine gidemedi. Bunun yanında, sahaftan edebî romanlar kirilayarak birkaç kardeş bir arada okuyan, böylece kendini geliştiren, beğenisi incelen çocuklar azınlıktaydı! Çocukların büyük çoğunluğu mahalle arsalarında top koşturmadan zevk alıyordu. Bunlar da ileride iyi birer futbol izleyicisi olacaklardı, o kadar...

Anne babasının elinde kitap değil de, cep telefonu gören çocukların kitapla ilgilenmesi elbette biraz rastlantılara kalıyor.

Bu noktada öğretmen devreye girebiliyor.

Belki benim bir şansım da öğretmenlerimizin, edebî kitaplar okumayı bir erdem gibi görmesiydi. Vedat Günyol, Rauf Mutluay, Tahir Alangu, Behçet Necatigil gibi öğretmenlerde okuma şansım olmasa da, elimdeki kitabı sınıfa örnek gösteren ortaokul Türkçe öğretmenim Fahriye Parlak Hanımefendi'yi her zaman saygıyla, sevgiyle anımsarım!

Türkçe ve edebiyat öğretmenlerimizin kitap okuma alışkanlıklarının bulunması bu bakımdan önemli. Öğretmen nice "teşvik" edici olursa olsun, ancak okuma zevkini yine de sınırlı sayıda çocuklara aşılayabilecektir. Bu, teknoloji bombardımanı altındaki günümüz çocuklarının içinde bulunduğu bir gerçek değil; radyonun bile her evde olmadığı eski zamanların çocuklarının da bir gerçeğiydi.

Kaldı ki, kitap satışlarını artırmak için teknolojinin olanaklarından da yararlanmak mümkündür, o da ayrı bir konu.

Öyleyse, söylemek istediklerimi iki başlık altında özetleyebilirim: Çocuklara yazmak, basit ve ilkel edebî ürünler anlamına gelmemeli. Teknolojinin yeni kuşakları çok fazla etkilemesi, edebiyatın artık tükendiğinin göstergesi sayılmamalı.